

paper. Furthermore, the paper places contemporary educational fundraising in the context of history. It is not only a history of philanthropy, but rather a brief history of organized fundraising in Ukraine. Eventually, the focus is on the actual state of fundraising practices in the national system of higher education. The evolution of the professional field and the prospects for the development of educational fundraising as a tool to diversify sources of extramural support for university, in the context of neoliberal ideology of modern educational reforms, are discussed.

Key words: *philanthropic giving traditions, fundraising practices, higher education.*

УДК 378.1:7(091)(477)«18/19»

Л. О. Синишин

Інститут мистецтв

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

СТАНОВЛЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ-ПРОМИСЛОВОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПЕРША ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті висвітлено особливості становлення художньо-промислової освіти на Галичині в хронологічних межах кінця ХІХ – першої половини ХХ століття. З'ясовано вплив європейської суспільної думки на розвиток ремісничо-мистецьких шкіл. Розкрито тенденції розвитку народного мистецтва на Галичині та входження його в європейський художній простір. Узагальнено передумови, що визначили поступ художньо-промислової освіти галицького краю.

Ключові слова: *художня-промислова освіта, художньо-промислова школа, європейська мистецька освіта, народне мистецтво, художня школа.*

Постановка проблеми. Інтеграція сучасної освіти в європейському просторі, розбудова вищої професійної освіти на спільних стандартах актуалізує проблему вивчення тих здобутків, що мали місце на теренах України в різні історичні періоди.

Становлення й розвиток художньо-промислової освіти на західних землях України відносимо до кінця ХІХ – початку ХХ століття. Значущість історико-педагогічного дослідження окресленої проблеми полягає у виявленні соціально-економічних, педагогічних особливостей у структурі освіти, що мала європейські корені. Землі сучасної Галичини в різні роки входили до складу Австро-Угорської імперії, Речі Посполитої. Тому розвиток мистецької освіти в ці роки розглядаємо в освітньому просторі європейських країн.

Потужний розвиток промисловості, інфраструктури (залізних доріг), розбудова міст, що ставали культурно-освітніми центрами, створювали передумови щодо розвитку художньо-промислової освіти. Потреби суспільства у кваліфікованих і освічених робітниках визначали стратегії розвитку професійних навчальних закладів художньо-мистецького спрямування.

Аналіз актуальних досліджень. Різні проблеми художньо-промислової освіти є предметом вивчення як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Зокрема, деякі аспекти фахового художньо-промислового навчання дос-

ліджували вчені (К. Кисілевський, Д. Коренець, О. Кульчицький, Д. Лукіянович, В. Радзикевич, М. Чарторийський, С. Черкасенко, Я. Чепіга та ін.) [6]. Заслужують на увагу дослідження сучасних українських учених у галузі художньо-промислової дизайнерської освіти (Т. Завгородня [4], Л. Оршанський [7], М. Станкевич [9], Б. Ступарик [10], В. Тименко [11], Р. Шмагало [15]).

У контексті означеної проблеми дослідження, на наш погляд, важливими є напрацювання українських науковців, що розкривають окремі її аспекти. До них відносимо кандидатську дисертацію М. Гнатюка «Художні вироби з дерева в інтер'єрі народного житла Українських Карпат і Прикарпаття XIX – першої половини XX ст. (Історія. Типологія. Художні особливості)», в якій подано особливості інтер'єру народного житла [1]; у дисертації М. Дяків розкрито естетико-технологічного особливості міського меблярства Галичини XIX–XX ст. [3]; у праці М. Станкевича «Українське художнє дерево XVI – XX ст.» наведено значний фактологічний матеріал, що дає можливість реконструкції цієї художньої галузі [8].

Значний інтерес у контексті нашого дослідження становлять праці з мистецтвознавства Р. Шмагала [15]. Автором розкрито взаємозв'язок української мистецької освіти з європейською, подано особливості розвитку мистецьких шкіл у різних регіонах України.

Мета статті – за результатами історико-педагогічного аналізу розкрити особливості становлення художньо-промислової освіти Галичини.

Виклад основного матеріалу. Своєрідним є шлях розвитку і становлення художньо-промислової школи в Галичині, який відбувався в межах загальноєвропейських художніх процесів.

Початок XX ст. в Галичині характеризується наявністю мережі десятків приватних та державних навчальних закладів і курсів, які мали дієві контакти із навчальними установами за кордоном, знаходили ефективні форми співпраці з фахово-ремісничими й мистецькими товариствами.

Зі входженням Галичини до складу Австро-Угорської імперії деякі урядові реформи сприяли культурно-освітньому розвитку галицьких українців. Із 70-х років XIX століття Львову було надане право адміністративної столиці Королівства Галичини та Лодомерії, що стала окремою провінцією Австро-Угорщини.

Дипломатія Габсбургів у сфері культури та мистецтва прагнула встановити зв'язок між мистецькими концепціями Відня та Львова. У вищих навчальних закладах та художньо-промислових школах Відня щороку навчалися десятки стипендіатів із Галичини. Водночас у містечках Галичини й Буковини розвивалися численні ремісничі школи.

В Україні, як і по всій Європі, відкриваються середні промислові школи: Межигірська школа імені М. Гоголя під керівництвом Ф. Сластіона, у Камінці-Подільському під керівництвом М. Розвадовського. На Галичині також існува-

ли середні мистецько-промислові школи у Львові, Яворові, Косові, Коломиї. В Уневі монахами-студитами було засновано іконописну школу [3, 544].

Розвиток капіталістичних відносин, створення промислових підприємств, які займалися випуском продукції декоративно-ужиткового характеру, а також активна діяльність прогресивних кіл української інтелігенції дала поштовх для розвитку українського художньо-промислового мистецтва. В цьому велика роль належить створенню низки навчальних закладів даного профілю, метою яких була підготовка нової генерації майстрів-художників, які б підняли декоративно-ужиткове мистецтво на якісно вищий професійний рівень відповідно до нових технологій.

Рух «мистецтво і ремесло», започаткований у Західній Європі у другій половині XIX століття, поширився по всій Україні і мав свій вплив на сферу діяльності низки товариств, музеїв, мистецьких шкіл і навчальних майстерень. Визначальним у цьому процесі стало утвердження народного мистецтва як самоцінного культурного і художнього явища та відродження й цілеспрямована підтримка кустарного виробництва практично на всій території України [13, 170].

У процесі еволюції цього руху утвердилися на практиці нові принципи творчої співпраці народних майстрів і професійних художників, яка забезпечувала збереження традиційного ремесла та вироблення естетичних засад художньої промисловості. Сміливе залучення до співтворчості народних майстрів, надання їм свободи самовираження в межах загального художнього задуму сприяла народженню нових оригінальних творів [16].

Своєрідним є шлях розвитку та становлення художньо-промислової школи в Галичині, який відбувався в межах загальноєвропейських художніх процесів.

Позитивні моменти щодо становлення й розвитку художньо-мистецької освіти започатковано на Галиччині з входженням цих земель на праві провінції (Королівства Галичини та Лодомерії) до складу Австро-Угорщини.

Інтеграція художньо-мистецького життя на Галиччині до європейських художніх шкіл, насамперед, віденських, сприяла розвиткові фахової освіти. На кошти австрійських меценатів у Відні навчалися талановиті майстри з Галицьких земель. Це спричинило відкриття ремісничих шкіл: Крайової гончарської школи (Коломия, 1876), Школи деревного промислу (Станіславів, 1846); започаткували роботу навчальні майстерні, ремісничі школи (малярні, художньо-промислові) у Дрогобичі, Яворові.

У дослідженні Р. Шмагайла виокремлено думку про значний вплив Львівської художньо-промислової школи на художньо-мистецьку освіту Галичини [17, 170–175]. Надбання, що мали місце в кінці XIX століття в подальшому сформували самобутність Галицької художньо-мистецької освіти.

Значних успіхів досягнуто в підготовці фахівців із кераміки, насамперед, у Коломийській гончарній школі, оскільки цьому сприяли економічні умови. У містах відкривалися керамічні фабрики (Львів, Коломия). Підготовка спеціалістів для роботи на цих фабриках зумовлювала розвиток мережі художньо-промислових шкіл. У художньому сенсі отримала розвиток народно-стильова кераміка. Галицькі майстри внесли певний доробок у використання гуцульського орнаменту на промисловій основі [6, 66]. Сьогодні можна говорити про феномен Олексі Бахматюка, відомого як майстра гуцульської народної кераміки.

Підготовка майстрів із художньої кераміки в Коломії здійснювалася під керівництвом достатньо відомих європейських фахівців (Г. Бехера, В. Крицінського, В. Жолная [5]). До роботи в школах долучалися відомі на той час народні майстри. Можна висловити припущення про те, що саме народні майстри розвивали автентичні народні художні мотиви, вписуючи їх на тло європейської традиції [17, 27, 28].

Як засвідчують результати досліджень, становлення художньо-промислових шкіл відбувалося в достатньо сприятливій соціально-культурній та економічній ситуації, що відповідала тодішнім європейським стандартам. У школах Галичини поширювався досвід Франції, що мала беззаперечні здобутки в галузі художньої освіти [18, 2]. Галицькі художньо-ремісничі школи брали участь у виставках провідних столиць Європи.

Широкі міжкультурні зв'язки, розширення художнього поля (вивчення особливостей трипільської кераміки з колекції В. Хвойки) сприяли розвитку програм декоративного рисунку, малювання з натури, композиції, декоративно-прикладного мистецтва (кахлярства, малюнку на фаянсі). Варто зазначити, що зростання попиту на ринку, промисловий розвиток загалом були визначальними щодо художньо-промислового виробництва та підготовки фахівців.

У кінці XIX – на початку XX століття швидкими темпами розвивалися школи деревного промислу, що започаткували художню обробку дерева (Коломия, Болехи, Станіславів). Навчальний план школи у Станіславові складався з таких предметів, як: орнаментальний рисунок, практичне столярство, токарство. Тижднев навантаження становило 50 годин, 60 % із них – практичні заняття [12, 10]. Як стверджує Р. Шмагайло, школа у Станіславові здебільшого працювала в старонімецькій манері [13, 192], тому значна частина навчального плану відводилася для релігії, польської, німецької мов, різних видів рисунку. У цій школі меншою мірою вивчали орнаментальний рисунок. На початку XX століття термін навчання у Станіславівській крайовій школі столярства й токарства зменшився із трьох років до двох. На першому році навчання учні опановували різні технології обробки деревини, що були традиційними в Галичині, зокрема й ті, що вимагали спеціальних знань. На другому році навчання вони долучалися

до практичного виготовлення простих виробів із дерева. Навчальний план був достатньо структурований: тижневе навантаження – 30 годин практичних, 22 години відводилося на вивчення теорії [2, 54–57].

Можемо висловити припущення про те, що художня освіта, зорієнтована на народне мистецтво, не була інтегрованою з промисловою. На вивчення рисунка відводилося три роки. Однак, застосування геометричних рисунків у виробах із дерева свідчить про їх поєднання.

Промислова освіта була достатньо практикоорієнтована. Вироби учнів задовольняли попит багатьох осіб, державних установ. Популяризація гуцульського народного мистецтва Товариством «Рідна школа», ініціювання відкриття фахових шкіл (Львів, Косів), сприяли становленню ремісничих шкіл для підготовки фахівців із різних видів народного мистецтва (ткацтва, вишивки, кераміки).

У 40-ві роки XX століття в Косові започатковано діяльність Коедукаційної Мистецько-Промислової школи для гуцульської промисловості. У школі функціонували відділення, а саме: столярства та різьбярства, килимарства й вишивки, ткацтва [6, 35–36].

З ініціативи графа Івана Шептицького в Яворові (1896 рік) розпочала роботу Державна школа деревообробного промислу (забавкарська). У школі працювали три відділи: столярства, токарства і різьбярства.

Значну підтримку розвитку промислової освіти, народних промислів надавали Товариства сприяння, зокрема: Ткацьке товариство (Косів), Спілка «Гуцульське мистецтво», Товариство «Рідна школа», Львівське товариство «Достава». З ініціативи цих спільнот відкривалися ремісничі, художні школи, а вироби місцевих майстрів експонувалися на різних виставках, насамперед у Львові, що був культурною столицею краю [14, 34–35].

Завдяки розширенню осередків функціонування художніх і промислово-ремісничих шкіл художньо-мистецький стиль, що склався на Галичині, виходив за межі народного. Цей стиль становить основу тогочасного українського мистецтва. Він отримав поширення в європейському культурному просторі. Підтвердженням цьому може слугувати той факт, що в художньо-промисловій школі Відня втілювалися художні проекти в українському стилі з елементами ужиткового мистецтва. З часом, народний мистецький стиль, що склався на Галичині, отримав визнання поряд із європейськими.

Висновки. За результатами історико-педагогічних пошуків з'ясовано передумови становлення художньо-промислової освіти Галичини в кінці XIX – у першій половині XX століття. До пріоритетних відносимо такі: соціально-економічні (швидкий розвиток промисловості, технологій, міжкультурної комунікації); потреби ринку праці в підготовлених фахівцях у художньо-промисловій сфері; наявність педагогічних кадрів з художньо-промислової освіти. Окреслені передумови були визначальними щодо

розбудови мережі художньо-промислових шкіл різних структур та їх територіального розташування. Загальне піднесення суспільного життя в Австро-Угорській імперії сприяло популяризації народного мистецтва та розвитку художньо-мистецької освіти.

Висвітлені аспекти не розкривають усіх проблем становлення та розвитку художньо-мистецької освіти на Галичині в означених хронологічних межах. Відтак, потребує подальшого вивчення змістово-методичне забезпечення художньо-мистецької освіти, підготовка педагогічних кадрів для таких шкіл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнатюк М. В. Художні вироби з дерева в інтер'єрі народного житла Українських Карпат і Прикарпаття XIX – першої половини XX ст. (Історія. Типологія. Художні особливості) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.06 «Декоративне і прикладне мистецтво» / Михайло Васильович Гнатюк. – Львів, 2000. – 18 с.
2. Дяків М. В. До історії міського меблярства Галичини / М. В. Дяків // Вісник Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника (присвячений 10-річчю інституту мистецтв ПНУ). – В. 23. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 53–58.
3. Дяків М. В. Міське меблярство Галичини XIX – XX ст.: історія, типологія, стилістичні особливості : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.06 / Дяків Марія Володимирівна ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника ; Ін-т мистецтв. – Івано-Франківськ, 2010. – 16 с.
4. Завгородня Т. К. Розвиток теорії і практики навчання в Галичині (1919–1939 роки) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Завгородня Тетяна Костянтинівна ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2000. – 30 с.
5. Коломия – центр гончарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hutsul.museum/museum/articles/kolomya-keramika-schkola>.
6. Нога О. Іван Левинський: Архітектор, підприємець, меценат / О. Нога // Наук. і літ. редактор, автор концепції ілюстрат. матеріалу Ю. Бірюльов. – Львів : Центр Європи, 2009. – 192 с.
7. Оршанський Л. В. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання : монографія / Л. В. Оршанський. – Дрогобич : Швидко Друк, 2008. – 278 с.
8. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. / Михайло Станкевич. – Львів : Інститут народознавства НАНУ, 2002. – 479 с.
9. Станкевич М. Українське художнє деревообробництво XVII – XX ст. (Концепція декоративності. Історія. Типологія. Художні особливості) : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.06 / Станкевич Михайло Євстахіївч ; Ін-т народознав. НАН України. – Львів, 1995. – 323 с.
10. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки становлення / Б. М. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336 с.
11. Тименко В. П. Безперервна система загальної дизайн-освіти: стан і перспективи розвитку / В. П. Тименко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П. Г. Тичини: спеціальний випуск. – К. : Науковий світ – ТМ, 2002. – С. 108–110.
12. Школа промислова в Станіславові // Господарь и промышленник. – 1886. – 16 липня. – Ч. I. – С. 10.
13. Шмагало Р. Історичний розвиток деревообробної школи у Станіславові (1883–1920) і сучасна художня освіта / Р. Шмагало // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта : Зб. наук. праць. – Львів : Світ, 2000. – Вип. 5. – С. 185–194.

14. Шмагало Р. Вічнозелене дерево життя / Р. Шмагало // Образотворче мистецтво. – 1999. – № 3–4. – С. 35–36.

15. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознав. : 17.00.06 «Декоративне і прикладне мистецтво» / Р. Т. Шмагало ; Львів. нац. акад. мистецтв. – Львів : ЛНАМ, 2005. – 44 с.

16. Шмагало Р. Перша в Україні (до історії розвитку Коломийської гончарної школи) / Роман Шмагало // Вісник Львівської академії мистецтв. Декоративно-ужиткове та образотворче мистецтво: історія, теорія, практика. – Львів, 1991. – Вип. 5. – С. 56–62.

17. Шмагало Р. Т. Історичний шлях художньо-промислової школи у Львові (1876–1939; 1939–1944) / Р. Т. Шмагало // Бюлетень 8. Інформаційний випуск 2006. – Львів, 2006. – С. 170–175.

18. Odzywolski S. Rzut oka na rozwój szkolnictwa przemyslowego w Odbitka ze «Szkoly» / S. Odzywolski. – Lwow, 1914.

РЕЗЮМЕ

Сынышын Л. О. Становление художественно-промышленного образования Галичины (конец XIX – первая половина XX века).

В статье освещены особенности становления художественно-промышленного образования на Галичине в хронологических границах конца XIX – первой половины XX века. Установлено влияние европейской общественной мысли на развитие ремесленно-художественных школ. Раскрыты тенденции развития народного искусства на Галичине и вхождение его в европейское художественное пространство. В статье раскрыты предпосылки, определившие продвижение художественно-промышленного образования галицкого края.

Ключевые слова: художественное промышленное образование, художественно-промышленная школа, европейское художественное образование, художественная школа, народное искусство.

SUMMARY

Synyshyn L. Formation of Art and Industry Education in Galicia (late nineteenth – early twentieth century).

The article highlights the features of formation of Art and Industry Education in Galicia in chronological limits of the late nineteenth – early twentieth century. The author determined basic directions of professional training for artistic and industrial areas, such as: wood processing, decoration of wooden products, weaving, carpet weaving and ceramics. The results of the study revealed cross-cultural relationships that were embodied in the development of the folk arts, on the other hand, multiplying its best examples of European fine arts. The article raised speculation that the development of art education of Galicia influenced the European art traditions. Folk Art of the land enriched with sources of classical European art and also influenced its development. To understand the mutual influences of cultures for the development of art education of Galicia it is important to assess the contribution of members of the European Union (that was the part of the Austro-Hungarian Empire) in training for artistic and industrial schools and promotion of Galician art in Europe.

The development of industry and technology has led to demands in the labor market for skilled workers of artistic and industrial areas. The territorial boundaries of Galicia, favorable geographical location, age tradition of folk culture are crucial regarding growth of the art schools. It should be noted that this region was famous of folk artists crafts, artisans. Professional family traditions passed down from generation to generation. These factors are used in network planning of art schools, so they were the pioneers of activities in the centers of traditional culture.

It was found out the influence of European public opinion on the development of craft and art schools. Society, uniting people for cultural, professional orientation promoted the art education, promotion of folk art as in Galicia and abroad. The trends of folk art in Galicia and its entry into the European art space are revealed. The conditions that determined the progress of art and industrial education of Galician region: socio-economic (rapid development of industry, technology, intercultural communication); labor market needs in trained specialists in the art and the industrial sector; availability of teaching staff with artistic and industrial education are overviewed.

Key words: Art and Industry Education, Arts and Crafts School, European art education, folk art, art school.

УДК 930 37:63«19»(091)

О. І. Юхно

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ІСТОРІОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті здійснено історіографічний аналіз радянської та сучасної історичної літератури, присвяченої питанням розвитку вищої технічної освіти в Україні у 1950 – 1990 рр. Висвітлено узагальнюючі праці з питань підготовки фахівців радянською вищою школою, зокрема кадрів науково-технічної інтелігенції в УРСР через мережу технічних вишів. Схарактеризовано наукові розвідки сучасних українських дослідників, що містять відомості з історії найавторитетніших технічних ВНЗ країни. З'ясовано стан наукового висвітлення проблеми та здійснено авторську класифікацію джерельної бази дослідження.

Ключові слова: історіографія, дослідження, вища технічна освіта, технічні ВНЗ, джерельна база.

Постановка проблеми. В умовах сучасної ринкової економіки вітчизняна система вищої професійної освіти переживає кризу. Гостро стоїть питання працевлаштування випускників, рівня знань дипломованих фахівців, якості системи підготовки кадрів у цілому. Інтеграція у світову систему вищої освіти неможлива без урахування власних досягнень і традицій. Тому, визначення основних факторів і тенденцій, що дозволять системі вищої технічної освіти України зберегти свої найкращі здобутки, накопичені протягом тривалого періоду, є одним із важливих і актуальних завдань дослідників.

Аналіз актуальних досліджень. Окремі аспекти історії вищої технічної освіти в Україні розглядали такі науковці, як С. Богатчук, О. Донік, В. Крутіков, Н. Левицька, В. Липинський, С. Майборода, Є. Мартиненко, М. Мірошніченко, В. Олянич, О. Романець, А. Сасімов, О. Ткаченко, І. Толокнєв. Концептуальні положення професійної освіти вивчали С. Батишев, В. Беспалько, В. Сидоренко, В. Лєднєв, І. Лікарчук, Н. Ничкало, Є. Ткаченко та ін. Дослідження сутності та розвитку вищої технічної освіти здійснювали І. Анопов, В. Бутенко, А. Трусь, А. Ворох, О. Криштановська, О. Романовський, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, С. ХОВРИЧ, В. ХОТЕНКО, І. ФЕДОСОВА.